

ВІДГУК

офіційного рецензента, кандидата мистецтвознавства,
доцента, завідувача кафедри музичного мистецтва Сумського державного
педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Єрмоєнка Андрія Юрійовича

на дисертаційне дослідження Гречанівської Тетяни Юріївни на тему:

«ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ВІОЛОНЧЕЛІ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЦІ XVII - XVIII СТОЛІТЬ»

представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Опрацювання матеріалів дисертаційного дослідження Гречанівської Тетяни Юріївни на тему: «ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ВІОЛОНЧЕЛІ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЦІ XVII - XVIII СТОЛІТЬ» дозволяє сформулювати певні висновки щодо актуальності, наукової новизни, апробації, практичного значення здобутих результатів дослідження, яке винесене на захист.

Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена зростаючим інтересом сучасного музикознавства до проблем історії інструментального виконавства, становлення європейських виконавських шкіл та переосмислення ролі музичних інструментів у процесі формування жанрово-стильової системи епохи Бароко та Класицизму. Особливого значення набуває дослідження віолончелі як інструмента, що протягом XVII–XVIII століть пройшов складний шлях від переважно акомпануючої функції basso continuo до утвердження самостійного сольного та ансамблевого концертного інструменту.

У сучасній музикознавчій науці активно досліджуються питання історично інформованого виконавства, еволюції інструментальної техніки, розвитку європейських виконавських традицій та стилістики барокового й класичного музичного мистецтва. Водночас проблема функціональної

трансформації віолончелі у західноєвропейській музичній культурі XVII–XVIII століть залишається недостатньо систематизованою. Більшість наукових праць присвячена окремим аспектам розвитку віолончельного мистецтва, виконавським традиціям або творчості окремих композиторів і виконавців, тоді як комплексне дослідження еволюції функціонального призначення інструмента в контексті змін музичного мислення епохи потребує подальшого наукового осмислення.

Актуальність дослідження визначається необхідністю глибшого вивчення процесів становлення віолончелі як носія нових виражальних і технічних можливостей у системі західноєвропейської музичної культури. У XVII столітті віолончель переважно виконувала гармонічно-опорну функцію в ансамблі, однак уже в XVIII столітті віолончель набуває ознак самостійного концертного та камерного інструменту, що сприяло формуванню нового репертуару, розвитку виконавської техніки й розширенню художньо-образної сфери інструмента. Ці процеси безпосередньо пов'язані з творчістю Д. Габріелі, А. Вівальді, Л. Боккеріні, Й. С. Баха та інших композиторів, які заклали основи професійного віолончельного мистецтва.

Важливість теми підкреслюється й тим, що результати дослідження можуть бути використані у сучасній виконавській та педагогічній практиці, зокрема у процесі викладання історії виконавського мистецтва, методики гри на віолончелі, історії музичних стилів і курсів з історії музичного виконавства. Осмислення еволюції функціонального призначення віолончелі дозволяє глибше зрозуміти закономірності розвитку європейської музичної культури XVII–XVIII століть та специфіку формування професійного інструментального мистецтва загалом.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, завдань, методів, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, завдань, методів і рекомендацій, сформульованих у дисертації «Еволюція функціонального призначення віолончелі у західноєвропейській музиці XVII–XVIII століть», забезпечується комплексним

підходом до дослідження проблеми, опорою на широкий спектр музикознавчих, історичних та виконавсько-теоретичних джерел, а також логічною послідовністю викладу матеріалу.

Наукові положення дисертації ґрунтуються на аналізі історичних процесів розвитку західноєвропейського інструментального мистецтва XVII–XVIII століть, вивченні еволюції жанрово-стильових особливостей музики епохи Бароко та Класицизму, а також дослідженні змін функціональної ролі віолончелі у сольному, ансамблевому та оркестровому виконавстві. Авторкою опрацьовано значний масив наукової літератури з історії музичного мистецтва, історії виконавства, органології та теорії інструментальної музики, що дозволило сформувати належну теоретико-методологічну базу дослідження.

Обґрунтованість поставлених завдань визначається їх відповідністю меті дисертаційного дослідження та сучасній проблематиці музикознавчої науки. Завдання роботи логічно пов'язані між собою й спрямовані на виявлення закономірностей становлення віолончелі як самостійного інструмента, визначення основних етапів еволюції її функціонального призначення, аналіз специфіки виконавської техніки та репертуару досліджуваного періоду.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження, зокрема історико-музикознавчого, аналітичного, порівняльного, системного та жанрово-стильового методів. Застосування історичного методу дало можливість простежити процес трансформації функцій віолончелі у контексті розвитку західноєвропейської музичної культури XVII–XVIII століть. Аналітичний і жанрово-стильовий методи сприяли виявленню особливостей використання інструмента у творчості провідних композиторів епохи, а порівняльний метод дозволив зіставити різні етапи розвитку віолончельного мистецтва та виконавських традицій.

Наукові положення, поставлені завдання, використані методи та сформульовані рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно

послідовними й такими, що відповідають меті та предмету дисертаційного дослідження.

Аналітичний матеріал дослідження. Аналітичний матеріал дисертаційного дослідження базується на комплексному вивченні історичних, музикознавчих, виконавських та стилістичних аспектів розвитку віолончельного мистецтва в епоху Бароко та Класицизму. У процесі дослідження здійснено аналіз значного кола наукових праць, історичних трактатів, нотних джерел і музичних творів західноєвропейських композиторів XVII–XVIII століть, що дозволило простежити закономірності формування та трансформації функціонального призначення віолончелі.

Особливу увагу приділено дослідженню процесу становлення віолончелі як самостійного інструмента у системі європейської музичної культури. Проведений аналіз свідчить, що на ранньому етапі розвитку віолончель переважно виконувала акомпануючу функцію у складі *basso continuo*, забезпечуючи гармонічну основу ансамблевого й оркестрового звучання. Водночас поступове вдосконалення конструкції інструмента, розширення технічних можливостей та розвиток виконавської майстерності сприяли зміні його функціонального статусу.

У ході дослідження проаналізовано особливості використання віолончелі у творчості провідних композиторів XVII–XVIII століть — Доменіко Габріелі, Антоніо Вівальді, Йоганна Себастьяна Баха, Луїджі Боккеріні та інших. Виявлено, що саме у творчості цих митців відбувається поступове утвердження віолончелі як сольного інструмента, здатного до глибокої художньої виразності та технічної віртуозності. Аналіз сонат, концертів, сюїт і камерно-ансамблевих творів дозволив визначити основні напрями розвитку віолончельної фактури, виконавської техніки та засобів музичної виразності.

Важливим аспектом дослідження став аналіз виконавських традицій і специфіки віолончельної інтерпретації у різних європейських школах. У роботі простежено особливості італійської, німецької та французької виконавських традицій, їхній вплив на формування технічних і художніх можливостей

інструмента. Це дозволило визначити роль національних музичних шкіл у процесі еволюції функціонального призначення віолончелі.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації. Теоретична цінність. У дисертаційному дослідженні *вперше* у вітчизняному музикознавстві:

1. розкрито проблему комплексного вивчення функціонального призначення віолончелі та особливостей віолончельного виконавського мистецтва в західноєвропейському музичному мистецтві XVII – XVIII століть, яке полягає в конкретизації поняття «функціональне призначення віолончелі» та у взаємопов'язаності його трьох основних напрямків: супровід в групі басо континуо; партнер – облігато в інструментальному або вокально інструментальному ансамблі; соло – виконавець;
2. запропоновано визначення поняття «*функціональна роль віолончелі*» як симбіозу сольного, супроводжувального та ансамблевого видів віолончельного виконавства, які працюють в тісній взаємодії між собою безпосередньо під час виконання музичного твору;
3. виявлено становлення функціональної специфіки віолончельного виконавства через активне залучення інструменту в різних жанрах зазначеної доби;
4. визначено особливості риторичної стилістики та набули подальшого практичного розвитку теоретичні уявлення щодо її реалізації у віолончельному виконавському мистецтві досліджуваного періоду;
5. виявлено вплив віолончельних функцій та виконавських інструментальних особливостей на появу та розвиток музичного репертуару для віолончелі в кінці XVII - протягом XVIII століть;
6. проаналізовано та введено до вітчизняного музично-наукового обігу примірник Д. Тарлінг «Барокова гра для винахідливих учнів», якій містить різні аспекти теоретичного, методичного та практичного

характеру щодо історично інформованого виконавства на струнних інструментах, в тому числі віолончелі.

7. презентовано виконавський аналіз музичного твору українського композитор XVIII століття - *Соната для скрипки та басо континуо* М. Березовського в редакції О. Шуміліної із залученням віолончелі в якості супроводу басо континуо.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень.

Основні результати дисертації висвітлено у 6 публікаціях, зокрема: 3 статті у фахових виданнях затверджених МОН України; 3 праці – апробаційного характеру.

Перший розділ дослідження «**ВІОЛОНЧЕЛЬ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ XVII - XVIII СТОЛІТЬ**». У першому розділі дисертації розглядаються історичні передумови становлення віолончелі, особливості її розвитку в контексті західноєвропейського музичного мистецтва епохи Бароко та Класицизму, а також процес формування її функціонального призначення.

Висвітлено питання походження віолончелі, особливості її конструктивного вдосконалення та становлення виконавських традицій у провідних європейських музичних школах. Проаналізовано роль італійської, французької та німецької культурних традицій у розвитку інструмента, визначено їхній вплив на формування технічних і художньо-виражальних можливостей віолончелі. Особливу увагу приділено діяльності перших видатних віолончелістів і композиторів, які сприяли утвердженню інструмента у професійному музичному середовищі. Доменіко Габріелі, Антоніо Вівальді, Йоганн Себастьян Бах, Луїджі Боккеріні, Жан-Батіст Бар'єр, Сальваторе Ланцетті, Бернар Ромберг.

У процесі дослідження розкрито специфіку використання віолончелі в ансамблевому, оркестровому та сольному виконавстві XVII–XVIII століть. Здійснено аналіз музичних творів Доменіко Габріелі, Антоніо Вівальді, Йоганна Себастьяна Баха, Луїджі Боккеріні та інших композиторів, у творчості яких віолончель поступово набуває самостійної тематичної та виразової ролі.

Виявлено основні тенденції розвитку віолончельної фактури, технічних прийомів гри та виконавської інтерпретації у різних жанрах західноєвропейської музики.

У розділі доведено, що еволюція віолончелі у XVII–XVIII століттях була тісно пов'язана із загальними процесами розвитку музичного мислення, жанрової системи та виконавської культури епохи. Встановлено, що поступове розширення функціональних можливостей інструмента сприяло формуванню нового репертуару та утвердженню віолончелі як важливого аспекта професійного інструментального мистецтва Західної Європи.

Другий розділ **«Риторика як інструмент виконавської виразності музичного мистецтва XVII – XVIII століть»**. У другому розділі дисертації досліджено роль музичної риторики у формуванні художньо-виразових засобів барокового та ранньокласичного виконавства. Розділ присвячено аналізу взаємозв'язку між риторичними принципами та музичним мисленням XVII–XVIII століть, а також виявленню особливостей застосування риторичних фігур в інструментальному мистецтві зазначеного періоду.

У процесі дослідження розглянуто основні теоретичні положення музичної риторики, її походження та еволюцію в контексті європейської художньої культури. Визначено, що риторика в музичному мистецтві епохи Бароко виконувала не лише декоративну, а й комунікативну функцію, слугуючи засобом емоційного впливу на слухача та способом передачі афектів. Проаналізовано риторичні концепції провідних теоретиків епохи, зокрема Й. Бурмейстера, А. Кірхера, Й. Маттезона та інших, які заклали основи розуміння музики як своєрідного «мовлення звуками».

Особливу увагу приділено аналізу музично-риторичних фігур та їхнього значення у формуванні виконавської інтерпретації. У розділі охарактеризовано специфіку використання таких риторичних засобів, як *anabasis*, *catabasis*, *suspiratio*, *exclamatio*, *passus duriusculus* та інших, що активно застосовувалися композиторами XVII–XVIII століть для посилення емоційної виразності музичного тексту. Встановлено, що знання принципів музичної риторики є

важливим чинником формування стилістично достовірного виконавства та глибшого розуміння художнього змісту музичних творів.

У дослідженні також проаналізовано особливості риторичної організації музики у творчості Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, А. Вівальді та інших композиторів епохи Бароко. Виявлено, що риторичні принципи впливали не лише на структуру музичного твору, але й на характер фразування, артикуляції, динаміки та темпової організації виконавської інтерпретації.

У третьому розділі дисертації **«Функціональне призначення віолончелі як феномен виконавської практики XVII–XVIII століть»** здійснено комплексне дослідження еволюції виконавських функцій віолончелі в західноєвропейській та українській музичній культурі епохи Бароко та раннього Класицизму. Розглянуто процес трансформації інструмента від опорного елемента *basso continuo* до активного учасника сольного, ансамблевого та концертного музикування.

У підрозділі 3.1 проаналізовано функції віолончелі в системі *basso continuo* та облігато, розкрито специфіку виконання речитативного типу викладу, що засвідчує формування нових виразових можливостей інструмента в ансамблевій практиці XVII–XVIII століть.

У підрозділі 3.2 досліджено становлення сольної віолончельної творчості доби бароко, визначено провідні жанри та їх стильові особливості, що відображають зростання самостійного художнього статусу інструмента.

У підрозділі 3.3 розкрито функції соло та облігато у тріо-сонаті та сонаті з басом кінця XVII – початку XVIII століття, простежено розширення технічних і виразових можливостей віолончелі в камерно-ансамблевому контексті.

Підрозділ 3.4, проаналізовано становлення віолончельного концерту як нового жанрового явища XVIII століття, визначено специфіку взаємодії соліста й оркестру та посилення віртуозного начала у виконавській інтерпретації.

У підрозділі 3.5 розглянуто функції віолончелі в інструментально-ансамблевих творах українських композиторів XVIII століття, що дозволило виявити національні особливості адаптації європейських виконавських

традицій.

У результаті дослідження доведено, що еволюція функціонального призначення віолончелі у XVII–XVIII століттях відображає процес її поступового утвердження як універсального інструмента з розвиненими соло-та ансамблевими функціями, що відіграли ключову роль у формуванні європейської виконавської культури.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження Гречанівської Тетяни Юріївни на тему: «Еволюція функціонального призначення віолончелі у західноєвропейській музиці XVII - XVIII століть» є ґрунтовним дослідженням і суттєво доповнює науковий доробок в цій галузі. Завдання, які поставлені в роботі виконані, а мета дослідження – досягнута. Матеріали публікацій охоплюють коло наукових проблем, які висвітлені у дисертації. Результати наукового дослідження мають інноваційний характер. Робота за структурою відповідає всім вимогам Міністерства освіти і науки України щодо написання дисертацій, а її авторка Гречанівська Тетяна Юріївна заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

Підпис Єршоменко А.А.
засвідчено
провідник архіву
Світлана С. Соловйова
" 14 " 05 2026 р.

Андрій ЄРЬОМЕНКО